

Fenomén Chernobyl (2019) v reflexii používateľských recenzií na Česko-slovenskej filmovej databáze

Patrícia Molnárová

Katedra slovenského jazyka a komunikácie, Filozofická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

patricia.molnarova@umb.sk

Kľúčové slová: Černobyl, Česko-slovenská filmová databáza, hodnotenie, recenzie, miniséria

Key words: Chernobyl, Czecho-Slovak Film Database, evaluation, reviews, miniseries

Úvod

Výbuch štvrtého jadrového reaktora typu RBMK 26. apríla 1986 o 1:23:40 hod. v Černobyľskej jadrovej elektrárni V. I. Lenina bol globálnou environmentálnou katastrofou s dodnes pretrvávajúcimi dôsledkami. Podľa H. Welzera (2022, s. 175–176) išlo o technickú katastrofu, ku ktorej zo štatistického hľadiska o výpočte pravdepodobnosti topenia jadra nemalo dôjsť. Rádioaktívne častice uvoľnené do atmosféry kontaminovali bezprostredné i vzdialené okolie súčasnej Ukrajiny, Bieloruska a vplyvom meteorologických podmienok prenikli aj do ďalších častí Európy (Povinec, 2016, s. 15–16). Výbuch reaktora uvedeného do prevádzky v roku 1983 sa v kontexte historickej pamäti hodnotí rôzne, avšak spoločným menovateľom (od roku 1989 aj na Slovensku) je kritika sovietskeho bloku a jeho (ne)zvládnutia situácie. V štúdií o prejavocho a dôsledkoch ne/informovanosti a zamlčovania nevyhnutných informácií poukázal F. Neupauer (2016, s. 311–313) na paralely s výrokom R. L. Stevensona – *Mlčanie môže byť niekedy najkrutejšia lož zo všetkých*. Absencia informácií a úmyselné propagandisticky riadené zavádzanie o pravdivosti publikovaných údajov usúvzťažnil F. Neupauer so zločinmi komunistického režimu proti ľudskosti s možným následkom ohrozenia zdravia obyvateľov. Zdôraznil to, čo je zrejme zo štúdiá ktoréhokoľvek totalitného režimu – uchovanie jeho ideí bolo silnejšie ako záujem o človeka.

Dnes, o takmer štyridsať rokov neskôr, je to stále aktuálna téma v politickom a mediálnom diskurze, vo vedeckej, popularizačnej aj reportážnej literatúre, v oblasti filmovej i seriálovej tvorby aj v produkcii videohier. Najmä po uvedení minisérie Chernobyl¹ z roku 2019 (americko-britská koprodukcia, režisér J. Renck) sa záujem o problematiku a jej medializácia opätovne prehĺbili a otvorili širokej verejnosti. Chernobyl sa stal (nielen) diváckym fenoménom a vyvolal široké spektrum reakcií medzi odborníkmi aj verejnosťou. Cieľom štúdie je predstaviť reflexiu minisérie Chernobyl zachytenú prostredníctvom používateľských recenzií vytvorených fanúšikmi dostupných na Československej filmovej databáze (ČSFD).

2 Chernobyl (2019): fenomén súčasnosti

Historická miniséria na motívy reportážnej knihy S. Alexijevič (2017) zaradená k žánru dráma/tragédia, ktorá mala premiéru v máji 2019, sa zaoberá černobyľskou katastrofou, jej následkami a pokusmi o ich odstránenie v roku 1986. Dej sa odohráva blízko mesta Pripjať na území dnešnej Ukrajiny, kde stála černobyľská jadrová elektráreň. Za vytvorením a scenárom televíznej minisérie stojí Craig Mazin, ktorý za svoju prácu získal dve ceny Primetime Emmy,

¹ V texte je použitý anglický názov minisérie, keďže nie je dostupný slovenský distribučný názov. Zároveň ide o snahu odčleniť televízne spracovanie a reálnu historickú udalosť.

a režisér Johan Renck. V hlavných postavách sa predstavili Jared Harris (ako Valery Legasov,² zástupca riaditeľa Kurčatovovho inštitútu), Stellan Skarsgård (ako Boris Shcherbina, podpredseda Rady ministrov), Emily Watson (ako Ulana Khomyuk, nukleárna fyziká z Minska) a Paul Ritter (ako Anatoly Dyatlov, zástupca hlavného inžiniera v černobyľskej jadrovej elektrárni). Natáčanie prebiehalo v Litve vo Fabijoniškės, obytnej štvrti v severnej časti Vilniusu. Jej zachovaná atmosféra a architektúra Sovietskeho zväzu stvárnila atómové mesto Pripiať. Zábery černobyľskej elektrárne pochádzajú z dnes už vyradenej jadrovej elektrárne Ignalina v litovskej obci Visaginas. Vzhľadom je podobná elektrárni v Černobyli a využívala rovnaký reaktor RBMK. Niekoľko menších scén sa natáčalo aj na Ukrajine. Hudbu k seriálu vytvorila islandská skladateľka Hildur Guðnadóttir z autentických zvukov elektrárne. V máji 2019 bol zverejnený album s 13 skladbami a neskôr vznikla aj vinylová edícia. Soundtrack k Chernobyli získal niekoľko prestížnych ocenení vrátane Grammy Awards, World Soundtrack Awards, British Academy Television Craft Awards a ďalšie.

Historická presnosť bola v seriáli zvyčajne dodržaná, čo však neznamená, že tvorcovia neuplatnili v niektorých prípadoch umeleckú licenciu. Príkladom je fiktívna postava vedkyne Ulany Khomyuk, ktorá zastupuje vedcov vo všeobecnosti. Do istej miery boli zveličené aj príznaky choroby z ožiarenia, scéna mosta, odkiaľ obyvatelia mesta Pripiať sledovali výbuch v elektrárni, životná úroveň niektorých hlavných postáv a pod. Filmové a fanúšikovské portály však prijali minisériu mimoriadne pozitívne. Podľa platformy Rotten Tomatoes získal Chernobyl na Tomatometri 95 % a priemerné skóre publika dosiahlo 97 %.³ Podľa platformy Metacritic dosiahol metascore hodnotu 82 a používateľské skóre 9,7 na.⁴ Viac ako 750-tisíc používateľov hodnotilo minisériu na platforme International Movie Database (IMDb), kde sa priemerné skóre nachádza na úrovni 9,4/10⁵, vďaka čomu sa umiestnila v rebríčku popularity na 173 mieste. V lokálnych podmienkach dosiahol Chernobyl hodnotenie na ČSFD 96 %. Je to v súčasnosti 1. najlepší a 42. najobľúbenejší seriál.⁶

3 Metodologické východiská a výskumná vzorka

Predmetom výskumu boli používateľské recenzie k minisérii Chernobyl (2019) publikované na ČSFD. Je to internetové fórum poskytujúce priestor na posudzovanie, hodnotenie i kritiku filmov a seriálov, kde používatelia vyjadrujú svoje názory, postoje, emócie a dojmy. P. Mareš (2022, s. 159) označuje za jeho základný znak otvorenosť priestoru na vyjadrenie vlastného stanoviska. Za podstatného nepovažuje hodnotiaceho jednotlivca, ale vznikajúci „soubor hlasů, které vytvářejí mnohotvárný a nutně heterogenní celek“. ČSFD vznikla v roku 2001 pôvodne ako fanúšikovský portál, ktorého zakladateľom bol Martin Pomothy. História jej vzniku, štruktúre a funkcii ČSFD sa venoval O. Šálek (2012), ktorý zhrnul základné vývinové transformácie a hierarchiu, spôsob spravovania, princípy a podmienky hodnotenia a ďalšie dostupné funkcie. Fakt, že prostredie ČSFD ponúka značný výskumný potenciál, je zrejmý z tematicky pestrých výstupov čerpajúcich materiálov z tejto platformy (porov. Križková, 2018; Pavlík, 2021; Pinkas, 2018; Pinkas, 2020; Volejník, 2016 a ďalší).

Krátke predstavenie, a to najmä s prihliadnutím na jej vývin, si zasluhuje recenzia ako základný žáner analyzovaných textov. K recenzii je možné pristúpiť z dvoch hľadísk.

² Miniséria nebola predabovaná do slovenského jazyka, preto sú mená postáv uvedené v anglickej verzii podľa oficiálnej webovej stránky HBO. Dostupné na internete: <<https://www.hbo.com/chernobyl>> [Cit. 2023-28-06.]. Táto podoba vlastných mien sa nevzťahuje na prepis príkladov z platformy ČSFD.

³ Dostupné na internete: <<https://www.rottentomatoes.com/tv/chernobyl/s01>> [Cit. 2023-19-01.]

⁴ Dostupné na internete: <<https://www.metacritic.com/tv/chernobyl>> [Cit. 2023-19-01.]

⁵ Dostupné na internete: <https://www.imdb.com/title/tt7366338/ratings/?ref_=tt_ov_rt> [Cit. 2023-19-01.]

⁶ Dostupné na internete: <<https://www.csfd.sk/film/683975-cernobyl/galeria/plagaty/>> [Cit. 2023-19-01.]

Z hľadiska lingvistického (najmä stylistického) zaraďujú starší autori, ako J. Mistrík (2021, s. 446), J. Findra (2013, s. 290) či S. Ondrejovič (2000, s. 198–203), recenziu k náučnému jazykovému štýlu so zameraním na hodnotenie a kritiku odborného alebo umeleckého textu. Mladšia generácia autorov pristupuje k recenzii širšie a zaraďuje ju tiež k analytickým žurnalistickým žánrom (Slančová et al., 2021, s. 303–308; Garberová, 2011; Minářová, 2011, s. 249). Podľa žánrových parametrov (téma, funkcia, jazyk, kompozícia, forma) je recenzia text sústredujúci sa na hotové umelecké/vedecké/spotrebné dielo, resp. zážitok. Jej funkciou je opísať, analyzovať a hodnotiť dielo, informovať, poučiť a vzbudiť záujem, rozvíjať estetické vedomie, ale aj zaradiť dielo do aktuálneho kontextu. K recenzii dnes jazykovedci pristupujú ako k textu stredne dlhému až dlhému s ucelenou trojčlennou kompozíciou, ktorého jazyk môže byť mierne subjektívny a expresívny. Podobne definujú recenziu mediálne slovníky (porov. Rusnák, 2010, s. 197–198; Halada – Osvaldová, 2017, s. 198). S rozvojom internetu došlo k rozvoľneniu definície recenzie. V digitálnej komunikácii sa recenzia podľa P. Mareša (2022, s. 124) vzťahuje na široké spektrum hodnotených javov (hotely, knihy, reštaurácie, filmy a pod.). Takéto hodnotenie sa zvykne označovať aj pojmom *komentár*, čo reflektuje fakt, že vyjadruje osobný názor. V dôsledku jej vývinu sa štruktúra textu recenzie v digitálnom prostredí modifikovala – ide o krátke vyjadrenie spokojnosti alebo nespokojnosti autora, často doplnené o osobnú skúsenosť, zážitok alebo dojem. Príznačným je evaluačný segment otvorene reflektujúci emocionálny zážitok autora. Jazyk internetových recenzií je značne neformálny, variabilný a heterogénny. Často je gramaticky a stylisticky nekorektný, absentuje v ňom diakritika, autori používajú špecifickú terminológiu (napr. neologizmy), do jazyka vo zvýšenej miere prenikajú anglicizmy. V dôsledku vyjadrenia emocionálneho zážitku a hodnotenia nie sú výnimkou ani hrubé výrazy alebo vulgarizmy, jazykové hry, prirovnania alebo hyperboly. Hoci ide o špecifickú súčasť internetových recenzií, ich jazyk nie je predmetom výskumu predkladanej štúdie. Všetky uvedené charakteristiky sú preň platné a ich analýza by neprinesla nové výsledky, preto sa viac sústreďujeme na hodnotiace aspekty prítomné v textoch vo vzťahu k zobrazenej historickej a environmentálnej udalosti a jej aktualizácii v súčasnej spoločnosti. V štúdiu sa pridriavame zaužívaného termínu recenzia, a to aj napriek tomu, že v prípade komunikátov na ČSFD nemožno hovoriť o recenzii v terminologickom slova zmysle. Termín recenzia uplatňujeme vo vzťahu k hodnotiacim aspektom textu tak, ako ich chápe P. Mareš.

K 13. decembru 2022 bolo na ČSFD dostupných spolu 1065 používateľských recenzií k minisérii Chernobyl. Z nich sme selekciou, ktorej parametrom bol slovenský jazyk, excerpovali 183 textov. Pri recenziách uvádzajúcich iba krátke jednoslovné hodnotenie (Super! Pecka!) alebo bodové hodnotenie (napr. 10/10), kde nebolo možné okamžite určiť jazykovú príslušnosť, sme prihliadali na národnosť autora uvedenú v dostupnom používateľskom profile. Kvantitatívne rozvrstvenie materiálu ukazuje, že najviac recenzií bolo publikovaných v roku 2019 (141 textov, čo je 77,05 % z celkového počtu vo vzorke). V nasledujúcich troch rokoch bol počet uverejnených recenzií výrazne nižší (2020 – 15 textov, čo je 13,64 %; 2021 – 21 textov, čo je 11,48 %, a 2022 – 6 textov, čo je 3,28 %). Každý autor recenzie na ČSFD má možnosť vyjadriť písomné hodnotenie aj kvantitatívne hodnotenie – môže udeliť maximálne päť hviezd. Hoci sa výskum sústredil na obsah textu publikovaného jednotlivými používateľmi, na základe bodového hodnotenia je možné konštatovať, že miniséria mala medzi fanúšikmi kladnú odozvu. Zo 183 skúmaných recenzií iba sedem nemalo priradené bodové hodnotenie (hviezdy). Zo 176, ktoré tak urobili, boli výsledky nasledujúce: 5/5 (136 používateľov, 77,27 %), 4/5 (24 používateľov, 13,64 %), 3/5 (13 používateľov, 7,39 %), 2/5 (2 používatelia, 1,14 %), 1/5 (0 používateľov, 0 %), 0/5 (1 používateľ, 0,57 %).

Analýza materiálu uplatňuje kvalitatívny prístup orientovaný na obsahovú stránku textu a jeho analyticko-interpretáčnej vyhodnotenie. Využili sme súbor základných všeobecnoteoretických metód a vzhľadom na tematické zameranie výskumu aj historickú metódu s cieľom prepojiť kľúčové poznatky o danej dobe s používateľskou reflexiou a hodnotením.

Príklady vybrané zo skúmaných recenzií sú v štúdiu prepísané v takej podobe, v akej boli publikované na ČSFD vrátane štylistických a gramatických chýb. V zátvorkách je následne uvedené používateľské meno autora recenzie a dátum jej publikovania.⁷ Medzi analyzované kategórie opakovane sa vyskytujúce v recenziách, ku ktorým sa fanúšikovia vyjadrili, patria:

- 1) umelecké prvky minisérie;
- 2) jazyk minisérie;
- 3) reflexia historického obdobia;
- 4) charakteristika černo-byľskej havárie;
- 5) komparácia so súčasnou filmovou a seriálovou produkciou;
- 6) odporúčania a perspektívy využitia v praxi;
- 7) komplexné hodnotenie minisérie.

4 Výsledky

4.1 Umelecké prvky seriálu

Z hľadiska umeleckého spracovania nazerali autori recenzií na seriál na rôznych úrovniach. Niektorí ho hodnotili plošne, enumeratívne uvádzajúc prvky, ktoré ho vyzdvihli medzi najlepšie seriály súčasnosti. Napríklad: [...] *ako celok výborná vec – aj za dobovú presnosť, za to, že sa veľa ľudí (vrátane mňa) niečo naučí, za výborné herecké výkony, výbornú atmosféru, dialógy atď.* (Triple H, 11. 6. 2019); *Snaha o faktografickú presnosť, herecké výkony v poriadku, obraz, zvuk, strih, kostýmy, atmosféra, proste všetko na úrovni* (NeMiQ, 5. 6. 2019). Konkrétnejšie sa pozornosť fanúšikov sústredila na tieto javy:

a) Technické spracovanie v podobe réžie, kamery, strihu a dramaturgie. Pozitívne sa hodnotila autenticita doby a prostredia i kvalitné, nepredimenzované efekty. V recenziách nechýbali pochvaly technického spracovania, napr. *je v tom fakt veľa dobrej filmárčiny; bravúrne rozvetvená filmárčina; perfekcionistačnou formou podané filmárske vedomie; vysoko kvalitné remeselné spracované; po technickej stránke to bolo priam dokonalé a pod.* V dôsledku toho na divákov pôsobila silná atmosféra seriálu zvyčajne komentovaná superlatívmi *výborná, brutálna, podmanivá, neskutočná, skvelá či perfektne vyladená*. Na druhej strane používatelia reflektovali vytvorenú atmosféru aj s ohľadom na tému environmentálnej jadrovej havárie a v tomto kontexte ju interpretovali. V nadväznosti na žánrové zaradenie minisérie (horor) konštatovali, že atmosféra je *jedovatá, pochmúrna, miestami až fyzicky extrémna; mrazivá, nepríjemná a úzkostlivá; ťažká, desivá; mrazivo dusná; skľučujúca; atmosféra strachu a beznádeje*. Aj tieto dojmy však prispeli k autenticite a vysokému umeleckému spracovaniu a v recenziách sú vnímané ako kladné hodnotenie. Zasluby boli menovite priznané osobám stojacim za technickým spracovaním – [...] *na čele s režisérom Johanom Renckom a d.p. Jakobom Ihreom, keď si títo dvaja páni so sebou priniesli typicky severskú, depresívnu, surovú a extrémne ponurú atmosféru, ktorá sa dá doslova krájať a práve vďaka nim je Černobyl tak interesantný!* (classic, 29. 6. 2019); *Mazin a Renck vytvorili seriál, ktorý zarezonuje a ktorý stojí za to vidieť* (ScarPoul, 13. 7. 2019). Autenticitu a kvalitu seriálu umocňovali vhodne zvolené prostredie, rekonštrukcia dobových kulís a kostýmy. Upozorňujú na to niektoré vybrané reakcie používateľov: *Exteriéry a architektúra a celkový vizuálny dojem je perfektný [...]* (Pavol.Hrnko, 16. 6. 2019); *Kulisy a atmosféra sovietskych 80's takmer dokonalá [...]* (ZetDaElO, 9. 6. 2019); *perfektné lokácie, rekvizity a kostýmy utvrdzujú v autenticosti* (patient333, 20. 8. 2019).

b) Hudba. V pozadí hudobného spracovania dotvárajúceho ponurú a mrazivú atmosféru Chernobylu je *vychýrená hudobná skladateľka Hildur Guðnadóttir, ktorá je vyhľadávaná vo svojej brandži* (classic, 29. 6. 2019). Hudba vytvorená z autentických zvukov jadrovej elektrárne bola hodnotená ako *strašne trefná, na excelentnej úrovni, sugestívna, hororová a*

⁷ Autorov recenzií vzhľadom na ich vysoký počet neuvádzame v zozname bibliografických odkazov.

desivá. V divákoch zanechala hlboký dojem – *A tá hudba... tá hudba je epická, napínavá a neuveriteľne depresívna. Nič lepšie sa nemohlo k takejto udalosti zložiť* (Kyblik2, 9. 6. 2019); [...] *absolútne premyslená a pod kožu sa vnárajúca hudba* (nezavisle, 24. 6. 2019); *Miestami až hrôzostrašná ambientná hudba dokonale umocňuje mysteriózny zážitok* (Porp, 13. 12. 2021).

c) Herci. V rámci hereckého obsadenia seriálu zarezonovali dve mená a s nimi spojené výkony – Jared Harris (ako Valery Legasov) a Stellan Skarsgård (ako Boris Shcherbina). Ich stvárnenie hlavných postáv bolo považované za *skvostné, nadpriemerné a hodné Oscarov*. Podľa skúmaných recenzií, fanúšikovia venovali viac pozornosti zhodnoteniu Stellana Skarsgård. Vyzdvihli ho ako skúseného hereckého veterána a charizmatického herca. Vzhľadom na jeho pestrú kariéru sa vyskytlo aj porovnanie s inými rolami. Kontrast a bohatosť jeho hereckého repertoáru zachytáva tento názor: *Skarsgarda som najprv ani nespoznala, podal naozaj genialny výkon a nechce sa mi veriť, že je to ten isty herec, ktorý hral v Mamma Mii a tancoval a spieval hity od ABBY* (vydimnica, 6. 6. 2019). Na druhej strane boli niektoré javy a vzorce správania aktualizované na slovenské politické pomery, napr.: *Stellan Skarsgård občas v tej svojej funkcionárskej úlohe vyzerá ako náš bývalý politický ožrala Janko Slota* (Monggol, 2. 7. 2019). J. Harrisa hodnotili recenzie slovami ako *famózný a génius; vynikajúci herec, ktorý podal skvostný výkon*. Obaja herci sú vzhľadom na hlavné úlohy a kladné hodnotenie často uvádzaní v tandeme. Okrajovo sa menovite spomenula aj herečka E. Watson. Keďže však bola jej postava, na rozdiel od postáv J. Harrisa a S. Skarsgård, fiktívna, v porovnaní s hereckými kolegami jej nebol v recenziách fanúšikov venovaný dominantnejší priestor.

4.2 Jazyk seriálu

Hodnotenie jazyka minisérie predstavovalo jedno z neuralgických miest v slovenskej diváckej recepcii. Vzhľadom na anglo-americkú produkciu a herecké obsadenie je angličtina prirodzeným a očakávaným výsledkom. Napriek tomu sa voči nej mnohí používatelia ohradili. V skúmaných komunikátoch sa vyskytovali druhy kritiky:

- a) Anglický jazyk uberá seriálu odohrávajúcemu sa v Sovietskom zväze autenticitu a vzhľadom na geopolitickú situáciu by bolo presvedčivejšie použiť buď ruský, alebo ukrajinský jazyk. Tento názor dokladajú niektoré príklady: *Nájde sa tu istý hendikep a tým je práve tá angličtina, ktorá vzhľadom na čas a prostredie bije do uší. Lepšie by mi vyhovoval originálny jazyk* (adamix, 9. 6. 2019); *Osobne by som však privítal originálny ruský dubbing s titulkami. Ruština by nepochybne umocila surovú autenticitu prostredia ešte viac* (Tomas_PO, 7. 7. 2019); *Jedna z mála vecí, ktorú by som vytkol je angličtina [...] v seriáli pôsobila rušivo a znižovala autenticitu. Najmä to, ako si anglicky hovoriaci herci lámali jazyk pri vyslovovaní ruských mien a názvov, neprechylovali ženské mená, ťažkopádne anglické “comrade” a pod.* (Igwara, 17. 6. 2019).
- b) Jazyková nejednotnosť na úrovni jazyk postáv (angličtina) verzus jazyková krajina (ruština). Tieto výhrady dokumentujú vybrané príklady: *Anglicky hovoriaci herci tu fuckujú a žonglujú s ruskými menami a názvami ako s horúcim zemiakom v ústach. Názvy na tabuliach sú rusky, výzvy cez mestský rozhlas sú rusky a zrazu drb! Rusi sa medzi sebou rozprávajú po anglicky. [...] Černobyl by mal byť jednoznačne natočený s ruskými hercami* (90125, 9. 8. 2019).

Časť recenzií ukázala, že niektorí diváci si kontrast uvedomovali, avšak nepovažovali ho za závažný problém znižujúci kvalitu mediálneho produktu: *Sure, ruština by bola veľké plus, na druhú stranu ak by cena za to mali byť slabšie herecké výkony nestojí to za to* (adako, 19. 7. 2019); *Nechápem ako niekomu môže vadiť, že to nebolo v ruštine. Keby to v tej ruštine bolo, tak sa zase ozývajú hlasy z opačného tábora, ktorým je bližšia angličtina. Táto miniséria nebola určená iba pre ruského diváka, ale hlavne pre tých ostatných, ktorým je určite bližšia tá*

angličtina. *Ludom sa stopercentne nedá zavďačiť* (misterz, 10. 6. 2019). V neposlednom rade sa našli aj takí, ktorí, preferujúc dostupný český dabing, zhodnotili jazykový konflikt angličtina – ruština ako irelevantný: *To že tam všetci rusi hovorili anglicky mi vôbec nevadilo, keďže som to sledoval s CZ dabingom. Problém vyriešený* (Lacike, 19. 6. 2019); [...] *prekvapujúco český dabing prispieva ku väčšej autenticite ako pôvodná anglická verzia* (ZetDaElO, 9. 6. 2019).

4.3 Reflexia historického obdobia

Niektoré recenzie zaznamenali okrem hodnotenia umeleckých aspektov aj názory používateľov na socialistické obdobie, do ktorého bol zasadený dej seriálu. Používatelia sa vyjadrovali k dvom základným javom: a) ku kritike politického a ideologického režimu; b) k problému utajovania informácií o jadrovej havárii v Černobyli. V rámci kritiky socialistického režimu sa nachádzali názory o jeho nefunkčnosti, skostnatenosti, nutkavej potrebe kontrolovať spoločnosť a každého v nej, klamať a zavádzať s využitím propagandy. Tento pohľad výstižne vyjadruje nasledujúci citát z excerpovaného materiálu: *Černobyľský reaktor bol vlastne najpresnejšou metaforou Sovietskeho zväzu, toho desivého systému, ktorý sa nakoniec zrútil sám, pretože mal konštrukčnú chybu, bol prevádzkovaný násilím a každý v ňom klamal každému* (smatana.sk, 6. 6. 2019). Pri analýze získaných komunikátov je zrejmé, že niektorí z autorov patrili k súčasníkom černobyľských udalostí a ich dôsledkov. Identifikácia vekovej kategórie používateľov nebola primárnym cieľom výskumu, preto tak usudzujeme výhradne na základe informácií, ktoré autori sami priznali v texte recenzie. Ich reakcie sa zvyčajne vzťahovali ku kritike utajovania informácií a úmyselného zavádzania občanov Československa. Spomienky súčasníkov sa spájali napríklad so zážitkami z prvomájového sprievodu v roku 1986: *Smutné ale na tomto všetkom ešte je aj to, že Československu bolo všetko oznámené až oveľa neskôr a napriek obrovskému mraku radiácie sme tu mali ešte prvomájový sprievod. My sme o situácii vôbec nevedeli, kým vo Švédsku už bola nameraná vyššia dávka radiácie* (silentname, 5. 6. 2019).

Viac dojmov približuje nasledujúce hodnotenie, v ktorom sú evidentné tak ironické konštatácie, ako aj expresívne výrazy poukazujúce na subjektívne postoje autora k danej problematike: *Ten pruser si pamatam veľmi dobre, nahnali nas oslavovat prvý maj do ulic, aby sme ukazali, ze sme ziaru-vzdorni svazaci! Do skol sa zaviedla mliečna akcia, slamky boli oranžové a veľmi masívne, cela republika z toho robila pluvatka, strielalo sa vyzutými papierikmi celý den a bez výnimky vsade. Mliečnymi sáčkami sa na školách decka ohadzovali, stare sáčky smrdeli za komunistickými skrinami jak svina. Nasa rodina sledovala na ORF a Slobodnej Europe, co sa vlastne stalo. Radio malo zablokovanu západnú normu UKV, ale sused robil v Tesle, takže nam to volako preletoval :-). Pamatam si ľudí, co sledovali len komunistické media a keď som nejedného varoval, ze na Zapade to hodnotia hodne inak a ze treba zostat doma, viaceri sa valali po naprsanej trave, aby dokazali, ze sa im na druhy den nic nestane. Ta generacia pomrela vo veľkom na rakovinu, v podstate len z našich najbližších minimalne 20 ľudí by som napocital* (brumbrum, 1. 6. 2020).

Na druhej strane niektorí používatelia sa okrem kritiky vtedajšieho režimu komparatívne vyjadrili aj k súčasným spoločenským a politickým podmienkam: [miniséria bola] *nekompromisná kritika komunistického režimu [...] pri ktorej som sa uistil, že aj napriek tomu že dnešný režim taktiež nie je dokonalý a má svoje muchy, nikdy by som nechcel aby sa tento systém vlády znovu vrátil* (borec999, 17. 5. 2021). Alebo ostrejšie: *Chvalabohu, že sme sa zbavili tých poj***ných komunistov aj keď to na Slovensku není ruzové ale aspon nas nikto “nesleduje” a “nevydiera” atd.* (argo.smile, 28. 7. 2019).

4.4 Charakteristika černobyľskej havárie

Udalosti v Černobyli sa stali súčasťou kolektívnej pamäti a vžilo sa ich pomenovanie výrazmi *katastrofa*, *tragédia* alebo *havária*. Takto o nich písali aj používatelia vo vybraných

textoch, zdôrazňujúc ich komplexnosť prívlastkami *globálna katastrofa, obrovská tragédia, neuveriteľná tragédia*. Opakovane boli zaznamenané dva superlatívy spájané s černobyľskou haváriou – *najhoršia a najväčšia*. V rámci subjektívneho hodnotenia sa prejavili názory, podľa ktorých bol katalyzátorom tragédie ľudský faktor, napr. *neuveriteľná tragédia ľudského zlyhania* (ti88na, 19. 6. 2019) alebo *jedna z najväčších katastrof spôsobených nedbalosťou a priam až aroganciou človeka* (Mire, 8. 6. 2019). Pri charakteristike černobyľských udalostí v globálnom kontexte sa často zdôrazňuje ich dosah vyjadrený v

- a) časovom horizonte, ktorý poukazuje na pretrvávanie dôsledkov havárie, napr. *globálna katastrofa, ktorá nezmizne za 10, ani 100, ani 1000 rokov a asi ani teda o 10 000 rokov* (biorobot, 5. 6. 2019); *katastrofálna udalosť, ktorá aj po dlhých desaťročiach vyvoláva zimomriavky na tele* (Patrik200s, 24. 10. 2021); *smutný obraz katastrofy, ktorá este dlho bude produkovať zlo* (pichta, 31. 5. 2021);
- b) globálnom historickom horizonte, napr. *najväčšia jadrová katastrofa v doterajších dejinách* (Sharleen, 5. 6. 2019); *jedna z najhorších udalostí aká sa kedy v Európe stala* (dots24, 16. 10. 2021); *jedna z najsmutnejších udalostí v dejinách ľudstva* (Pavlo, 3. 7. 2019); *Černobyľ ako jedna z najväčších katastrof v dejinách nukleárnej energie* (Nag0, 4. 11. 2022).

4.5 Komparácia so súčasnou filmovou a seriálovou produkciou

Diváci, ktorí hodnotili Chernobyľ, ho vnímali v širšom kontexte filmovej a seriálovej produkcie, hoci konkrétna komparácia s inými dielami nebola pravidelnosťou, ale skôr informačným a interpretačným doplnením. Medzi faktory, ktoré používatelia vyzdvihli na úrovni porovnania s inými známymi filmami, patrili akčnosť a napätie, ale aj temné, drsné a skľučujúce motívy. Voľba porovnávaných mediálnych produktov je viditeľná v niekoľkých vybraných príkladoch: *Postup potápačov temnými chodbami v kontaminovanej vode [...] bol napätím porovnateľný s naháňačkami u Iasona Bournea* (nascendi, 7. 6. 2019); *Tou nonstop depresiou, ktorú séria v divákovi dokáže vyvolať mi to pripomenulo pocit, ktorý som zažil pri filme Schindlerov zoznam* (Lacike, 19. 6. 2019); *Seriálový Shawshank Redemption [...] je to neskutočne kvalitné a miestami dychberúce* (Bukysh, 21. 2. 2021); *To chrápčanie dozimetrov bolo hororovejšie ako detektor pohybu v Alienovi* (Maniik88, 5. 3. 2020).

Špecifická pozornosť bola venovaná dlhoročnému fenoménu seriálového sveta *Hry o tróny* (2011 – 2019), ktorý v súčasnosti dosahuje na ČSFD 91 % a je hodnotený ako 12. najlepší a 4. najobľúbenejší seriál.⁸ Na ilustráciu uvádzame niekoľko príkladov explicitne sústredených na ich komparáciu: *Po poslednej spackanej sérii istého televízneho fenoménu z krajiny Westeros sa HBO nenormálne vytiahlo* (Mire, 8. 6. 2019); *Po niekoľkých filmových i seriálových dekádach a veľkej aféry ohľadom strácajúcej sa kvality jedného masového seriálu sa tu z ničoho nič zjaví táto skromná miniséria o černobyľskej tragédii, zburcuje všetkých svojich konkurentov ponechá ich len minulosťou* (adamix, 9. 6. 2019); *Je to úspech o to šokujúcejší, že na televíznu spoločnosť HBO, ktorá ho produkovala, sa tento rok upierala veľká pozornosť hlavne kvôli vyvrcholeniu epického fantasy seriálu Hra o tróny. Vášnivé, ale skôr rozporuplné reakcie, ktoré finále ostro sledovaného seriálu vzbudilo, vzápätí vystriedal úžas zo seriálovej novinky, o ktorej nikto veľmi nič nevedel a od ktorej nikto (možno aj vrátane jej vlastných tvorcov) asi ani veľmi nič nečakal* (tartan, 10. 6. 2019); *Kráľ (GOT) je mŕtvý, nech žije kráľ (Chernobyľ)!!!* (Demonic 189, 6. 6. 2019).

⁸ Platné ku dňu 20. 1. 2023. Hodnotenie sa vzťahuje na seriál ako celok. Dostupné na internete: <<https://www.csfd.sk/film/263138-hra-o-truny/prehľad/>> [Cit. 2023-20. 01.]

4.6 Odporúčania a perspektívy využitia seriálu v praxi

Vzhľadom na mimoriadnu úspešnosť minisérie sa pravidelne vyskytovali odporúčania autorov pre ďalších potenciálnych divákov. V nich sa primárne objavovalo jednoduché konštatovanie o nutnosti pozrieť si seriál, ktorý spoločnosť nadchol po vizuálnej, dramatickej, umeleckej aj hereckej stránke a rovnako tak svojou autenticitou a emocionálnym prepracovaním. Nie je preto nezvyčajné stretnúť sa s vyjadreniami ako *treba vidieť!!!*; *Must see záležitosť*; *Mal by si to pozreť každý*; *Strašná depka... ale treba vidieť*; *povinnosť pre všetkých filmových nadšencov*; *masterpiece, ktorý si zaslúži každého pozornosť* a ďalšie, napríklad *Ak by ste tento rok mali vidieť iba jedno filmové dielo, vyberte si minisériu Černobyl* (smatana.sk, 6. 6. 2019).

Okrem týchto zovšeobecňujúcich konštatácií rezonuje v niektorých odporúčaníach aplikačné využitie v školskej praxi. Práca s filmom/seriálom, resp. s vybranými ukážkami nie je (najmä na hodinách dejepisu) ničím výnimočným. Poukazuje na to už spomínaná monografia J. Pinkasa (2020), ako aj didaktické príručky a metodiky (Kmeť, 2018; Bačová – Onušková, 2015; Labischová, 2008). Z recenzií vyberáme niekoľko príkladov: [...] *toto by mala byť povinnosť premietat' na stredných školách* (kyblik2, 9. 6. 2019); *Odporúčam púšťať (povinne) na hodinách dejepisu* (Melios, 4. 6. 2019); [...] *nechal by som to premietat' ako povinný film/seriál pre školy/stredné* (babuca, 29. 1. 2020).

Tretím typom zaznamenaného odporúčania je nutnosť vnímať Chernobyl ako výstrahu. Dej minisérie a jej politicko-ideologické zázemie je výstrahou vo vzťahu k totalitnému komunistickému režimu v Sovietskom zväze. Varuje pred rizikami jadrovej energie a upozorňuje, že neznalosť problematiky (a/alebo nepoučenie sa z nej) je pre ľudstvo nebezpečné: *Odporúčam hlavne tým ktorý to nezažili* (dalziel, 4. 6. 2019); *Pre všetkých, ktorí neboli oboznámení s problematikou dostatočne hlboko* (HneryIvan, 12. 6. 2019); *Treba vidieť a dúfať, že niečo takéto sa nestane znova* (Flopik, 5. 6. 2019); *Seriál by mal slúžiť ako výkričník pri využívaní jadrovej energie na výrobu elektriny* (hufnagel, 5. 6. 2019).

4.7 Komplexné hodnotenie seriálu ako celku

V tejto kategórii sme prihliadali na vyjadrenia autorov k celkovému dojmu zo seriálu a spôsob, akým svoje hodnotenie zaznamenali. V niektorých prípadoch išlo iba o všeobecné a veľmi stručné zhodnotenie, inokedy bolo celkové hodnotenie súčasťou obsiahlejšieho a viac prepracovaného textu. Niektorí používatelia vyjadrili svoj postoj prostredníctvom písmenového hodnotenia (A+), percentuálneho hodnotenia (92 %; *celá miniséria 100 %*), škálového hodnotenia (9/10) alebo hviezdíčkového hodnotenia (4,5*; 5*****). Pri slovnom hodnotení sa vyskytovali stručné, jednoslovné hodnotiace výrazy zdôraznené veľkými písmenami, hromadením interpunkcie (*FENOMÉN!!!*; *MASTERPIECE*; *Tlieskam!*) alebo vyjadrujúce emocionálny stav diváka (*milujem to*; *sila*).

Nechýbali superlatívy odzrkadľujúce nadšenie (*seriálový fenomén*; *výborná séria*; *dokonalé*; *neskutočne perfektné*; *najlepšie a najzásadnejšie kinematografické dielo*) ani určitá miera obraznosti (*jasný plný zásah*; *veľmi silná káva*; *klenot*; *lahôdka*; *doslova mi vyrazil dych*). Používatelia pri hodnotení uplatňovali i neformálny a/alebo nespisovný jazyk, často s využitím slangu (*je to pecka*; *absolútna pecka*; *majsterštyk*⁹). S minisériou Chernobyl sa spájali hodnotiace prívlastky v dvoch kategóriách. Na jednej strane išlo o veľmi pozitívne zhodnotenie zodpovedajúce celkovej úrovni dosiahnutej kritiky (*úžasný*, *bezchybný*, *fantastický*, *fascinujúci*, *dokonalý*, *nadpriemerný*). Jeden z autorov sa vyjadril takto: *Je to postapo. Má to tú správnu atmosféru* [...] (Jurcekk, 17. 7. 2019). V dôsledku toho sa opakovane vyskytli prívlastky označujúce Chernobyl ako *mrazivý*, *dusný*, *drsný*, *temný*, *desivý*, *depresívny*, *zdrvujujúci*, *nekompromisný*, *dych berúci*, *naháňajúci zimomriavky*. Podobné lexikálne jednotky

⁹ Vo význame: výborný výkon.

sa viazali s hodnotením atmosféry, ako sme uviedli vyššie v kategórii hodnotenia umeleckých aspektov seriálu. V kontexte je však ich význam aj v tomto prípade pozitívny a zodpovedajúci autenticite minisérie a jej tematickému zameraniu.

Nechýbali ani kontrastné, viac kritické reakcie. Aj v nich však autori preferovali pozitívne hodnotenie: *Olymp seriál nedosiahol a ani ho neatakoval, ale všeobecné ***** nadšenie sa dá chápať* (BoPo, 17. 6. 2019); [...] *nevravím, že seriál je zlý, práve naopak, je fajn, ale na plný počet hviezdíček tomu jednoducho niečo chýbalo* (Jaro.Krafcik, 21. 6. 2019). Kontrastné hodnotenie sa objavilo u autorov, ktorí si ho uvedomovali na úrovni téma – spracovanie – emocionálny rozmer: [...] *seriál by som ohodnotil ako – not great, not terrible [...] je to dobre natočené, mám z toho miestami husiu kožu, ale nepozdáva sa mi štýl vyrozprávania príbehu* (mrclTV, 27. 6. 2019); *Ešte som nezažil, aby ma niečo tak odpudzovalo, bolo to tak ťažké až hororové a zároveň ma to priťahovalo a zbudzovalo zvedavosť. [...] 5h utrpenia a hororu, ale stálo to za to* (Maniik88, 5. 3. 2020). Jedným zo špecificky orientovaných prejavov kritiky bola aj pri pozitívnom hodnotení štvrtá epizóda, označená za najslabší článok celej série. Bolo konštatované, že je to *akási medzihra, výplňovka, hluché miesto*. Kritiku si vyslúžila pre pomalšie tempo a slabší dej zameraný na čistenie miesta havárie.

Hoci nie vo veľkej miere, ale zastúpenie mali aj primárne negatívne hodnotenia, napr. *Pravdupovediac, vďaka recenzii a hodnotení som čakala oveľa ale oveľa viac [...] pre mňa sklamanie* (Kersten, 4. 9. 2019). V šiestich recenziách, ktorých obsah bol explicitne kritický, vytýkali ich autori klesajúcu kvalitu jednotlivých epizód, neautenticnosť postáv a prostredia, ahistorickosť, kvalitu umeleckého spracovania, a najmä tendenčnosť, resp. „americkú“ interpretáciu. Minisériu označovali ako propagandistickú a antiruskú. Polarizácia vyplývajúca z geopolitickej stereotypizácie je vzhľadom na tému očakávanou súčasťou hodnotenia a bolo by zvláštne, keby sa medzi stovkami textov nevyskytol ani jeden podobný prípad. Napriek tomu je v kontexte kvantitatívnych dát očividné, že ide o marginálny prejav názorovej diferenciacie.

5 Diskusia

Seriál Chernobyl (2019) si takmer okamžite po svojom uvedení získal mimoriadnu pozornosť. Vo fanúšikovskom diskurze sa to prejavilo vysokým počtom recenzií a mimoriadne kladným hodnotením na webových stránkach filmových databáz na Slovensku aj v zahraničí. Výskum používateľských recenzií uverejnených na ČSFD v rokoch 2019 – 2022 sa zameriaval na analýzu seriálu z pohľadu fanúšikovskej domény. Analýza a interpretácia používateľských názorov sa sústredila do siedmich okruhov zvolených na základe ich pravidelného výskytu v skúmanom materiáli. Z nich vyplýva, že najväčšiu pozornosť získalo umelecké a technické spracovanie seriálu. Kladné odozvy mala najmä vysoká autenticita podporená realistickým prostredím, pridržiavaním sa historických faktov a podmanivou hudbou. Hudba vystúpila do popredia ako jeden z určujúcich faktorov podieľajúcich sa na kreovaní desivej, sklúčujúcej a mrazivej, avšak tematicky požadovanej atmosféry. Skladateľka Hildur Guðnadóttir upútala používateľov a autorov recenzií a jej meno sa vyskytovalo popri vyzdvihovaných hercoch, režiséroch a scenáristoch dokonca viac ako meno Emily Watson v jednej z hlavných úloh. Hereckými výkonmi sa z pohľadu divákov zviditeľnili najmä Stellan Skarsgård a Jared Harris.

Kľúčový spor anglický verzus ruský jazyk frekventovaný v recenziách používateľov vznikol v dôsledku hodnotenia autenticity seriálu a jeho geopolitickej lokalizácie. Hoci išlo o často komentovanú tému, z hľadiska posúdenia kvality seriálu nie je určujúca a prirodzene vyplýva z anglo-americkéj produkcie. V kontexte jazykovej otázky je však možné uvažovať o špecifickom vplyve historicko-politickej skúsenosti slovenského publika, ktorá sa pretavila do zaznamenatej kritiky. Vzhľadom na previazanosť Slovenska s ruskojazyčnými krajinami v období socializmu je pravdepodobné, že slovenský divák vníma jazykovú otázku na

televíznych obrazovkách citlivejšie. Na mieste je úvaha, či by rovnaký postoj v hodnotení prejavoval divák z neslovenského prostredia v západnej Európe, škandinávskych krajinách či na americkom kontinente? Odpoveď by vyplynula z výskumu neslovenských recenzií na zahraničných portáloch, akými sú napríklad Rotten Tomatoes alebo IMDb. Zároveň sa domnievame, že v kontexte dostupných streamovacích služieb a dabingu je tento konflikt pre mnohých divákov neopodstatnený.

Z analyzovaných komunikátov vyplýva záujem mediálneho recipienta o černobyľskú problematiku ako historickú udalosť. Tá na jednej strane vyvoláva negatívne, kritické reminiscencie na socialistický režim, ale na druhej strane upozorňuje na spoločenskú potrebu poznať a poučiť sa z prežitých udalostí. Preto bolo častým odporúčaním pracovať s minisériou v edukačnom procese na stredných školách. Komplexné hodnotenie mediálneho produktu na základe analýzy obsahu používateľských recenzií potvrdilo vysoké hodnotenia na domácich aj zahraničných platformách.

Chernobyl má okrem diváckej popularity podstatný kultúrno-spoločenský rozmer. Je to emocionálne nasýtený a názorovo formujúci produkt v mediálnej a televíznej sfére. Reflektuje politické, spoločenské a ideologické hodnoty a javy obdobia, do ktorého je zasadený (moc strany/ideológie nad osudom jednotlivca aj kolektívu, bezhraničnú dôveru v systém a dôsledky jeho zlyhania), a zároveň poukazuje na negatíva, z ktorých je potrebné sa poučiť pre budúcnosť, čo sa prejavilo v názorovej rovine recipientov. Subjektívne hodnotenie danej skupiny ukazuje, čo formuje percepciu divákov a ich názor pri konkrétnom mediálnom produkte, ale aj na danú problematiku vo všeobecnosti. Platí, že masmédiá, ku ktorým patrí aj filmová a seriálová produkcia, menia postoje, názory, myslenie a poznanie verejnosti. Provokujú individuálne aj kolektívne reakcie v podobe emocionálnych odoziev a nastoľujú agendu – hierarchiu spoločensky relevantných tém. Na základe názorov a hodnotení sprostredkovaných na ČSFD sa ukazuje, že černobyľská téma nadobudla v súčasnosti nový rozmer, popularitu, a tým aj mienkotvorný vplyv práve jej medializáciou. Podnietila túžbu po poznaní a vzdelávaní. Umocnila význam a poučenie vyplývajúce z dejinnej udalosti, upozornila na riziká a nebezpečenstvá ako politické, tak aj environmentálne. Tieto kognitívne a racionálne odozvy sú podmienené silným emocionálnym a subjektívnym prežívaním používateľov. Základné hodnoty, ktoré rezonujú v seriáli a možno ich identifikovať aj medzi riadkami subjektívnych používateľských recenzií, sú život, bezpečnosť, pravda a dôvera, ktoré boli v kontexte udalostí černobyľskej havárie spochybnené alebo narušené. V recenziách sa odzrkadlili v individuálnom hodnotení režimu, jazykovom stvárnení černobyľskej havárie, jej príčin a dôsledkov a v akcente na potrebu ponaučenia sa z minulosti na pozadí umeleckej stránky diela.

6 Záver

Fenomén Chernobyl (2019) sa takmer okamžite stal globálnou senzáciou seriálovej produkcie, výrazne zarezonoval aj v diváckej percepcii. Dôkazom toho je vysoké hodnotenie minisérie ako celku, ako aj jednotlivých epizód. Používateľské recenzie predstavujú doplnok percentuálneho hodnotenia na fanúšikovských platformách, akou je ČSFD. Mediálny diskurz obohacujú o subjektívne názory, postoje a hodnotenia širšej verejnosti. Poskytujú priestor na individuálne, často emocionálne výpovede, odporúčania, konštruktívnu i menej konštruktívnu laickú kritiku. Hodnotia dej, umelecké aj technické spracovanie seriálu, herecké obsadenie i osoby stojace v pozadí. Názorová skupina pozostávajúca z individualít vo výsledku formuje kolektívne stanovisko k mediálnemu produktu. V prípade Chernobylu ide o plošne kladné reakcie, a to aj pri zohľadnení negatívnych, ojedinele mimoriadne kritických hodnotení niektorých používateľov. Výskum používateľských recenzií na ČSFD dopĺňa doterajšie výskumy realizované na pozadí používateľských recenzií a svojimi výsledkami smeruje za hranice používateľského jazyka, ktorého charakteristiky (hovorovosť, subjektívnosť,

expresívnosť a pod.) sú platné vzhľadom na žáner a internetové médium. Výskum so zameraním na konkrétny seriál a špecifickú historicko-politickú aj (dnes často skloňovanú) environmentálnu problematiku prináša nový rozmer a interpretačný náhľad na globálne reflektovaný, informačne, emocionálne a hodnotovo výpovedný mediálny produkt, ktorý mal a stále má širokú divácku platformu aj na Slovensku.

Literatúra:

- ALEXIJEVIČ, S. (2017): *Černobyľská modlitba*. Žilina: Absynt.
- BÁČOVÁ, D. – ONUŠKOVÁ, M. (2015): *Edukačné médiá a ich využívanie v spoločenskovedných predmetoch v základnej a strednej škole*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum.
- FINDRA, J. (2013): *Štylistika súčasnej slovenčiny*. Martin: Osveta.
- GARBEROVÁ, B. (2011): Od publicistickej recenzie k mediálnej recenzistike. In: *Jazyk a kultúra*, 2011, 2/6.
- HALADA, J. – OSVALDOVÁ, B. (2017): *Slovník žurnalistiky*. Praha: Karolinum.
- KMEŤ, M. (2018): *História a dejepis*. Žilina: Inštitút priemyselnej výchovy s. r. o.
- KŘÍŽKOVÁ, E. (2018): Piata loď, Špina, Nina. Tri slovenské artové filmy a ich úsilie oslovit' diváka v kinách. In: *Slovenské divadlo*, 66/1, s. 79–95.
- LABISCHOVÁ, D. (2008): *Didaktická médiá ve výuce dějepisu*. Ostrava: Ostravská univerzita.
- MAREŠ, P. (2022): Recenze a komentáře. Texty o filmu v digitální éře. In: HOMOLÁČ, J. et al.: *Míšení žánrů, stylů a diskurzů v internetové komunikaci*. Praha: Academia, s. 123–170.
- MINÁŘOVÁ, E. (2011): *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada.
- MISTRÍK, J. (2021): *Štylistika*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- NEUPAUER, F. (2016): Ne/informovanosť o černobyľskej katastrofe. In: A. Poparová – F. Neupauer – T. Melicherová (eds.): *Černobyľ 1986. Minulosť, dôsledky a východiská*. Bratislava: Ústav pamäti národa, s. 311–340.
- ONDREJOVIČ, S. (2000): Recenzia a jej žánrovo-kompozičné charakteristiky. In: *Kultúra slova*, 2000, 34/4, s. 198–203.
- PAVLÍK, O. (2021): Fans, fun and homophobia: mischievous criticism on the Czecho-Slovak Database. In: N. N. Kristensen – U. From – H. K. Haastrup (eds.): *Rethinking cultural criticism: new voices in the digital age*. Palgrave Macmillan, s. 67–90.
- PINKAS, J. (2018): Atentát na Heydricha ve filmu Anthropoid. Globální a lokální recepce minulosti. In: *Historie – Otázky – Problémy*, 2018, 10/1, s. 153–173.
- PINKAS, J. (2020): *Jak vzpomínáme na normalizaci. Obrazy normalizační minulosti ve filmu*. Praha: Karolinum.
- POVINEC, P. (2016): Environmentálny impakt černobyľskej havárie: Európa a svet. In: A. Poparová – F. Neupauer – T. Melicherová (eds.): *Černobyľ 1986. Minulosť, dôsledky a východiská*. Bratislava: Ústav pamäti národa, s. 13–40.
- RUSNÁK, J. et al. (2010): *Texty elektronických médií. Stručný výkladový slovník*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity.
- SLANČOVÁ, D. et al. (2021): *Úvod do štúdia žurnalistických žánrov v tlačových médiách*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- ŠÁLEK, O. (2012): *Fanouškovské mikrosvěty žebříčků, filmových znalostí a aktivismu: Diskurzivní analýza sebeprezentace filmového fanouška na ČSFD*. Diplomová práca. Brno: Filozofická fakulta.
- VOLEJNÍK, R. (2016): Nicky uživatelů na Česko-slovenské filmové databázi. In: *Acta onomastica*, 2016, 56/56, s. 226–234.
- WELZER, H. (2022): *Klimatické vojny*. Bratislava: Premedia.

Online zdroje:

Černobyľ. User Ratings. International Movie Database. [Cit. 2023-19-01.] Dostupné na internete: <https://www.imdb.com/title/tt7366338/ratings/?ref_=tt_ov_rt>

Hry o tróny. Hodnotenie. [Cit. 2023-20. 01.] Dostupné na internete: <<https://www.csfd.sk/film/263138-hra-o-truny/prehľad/>>

Chernobyl (2019). Critics Consensus. RottenTomatoes. [Cit. 2023-19-01.] Dostupné na internete: <<https://www.rottentomatoes.com/tv/chernobyl/s01>>

Chernobyl. Metacritic. [Cit. 2023-19-01.] Dostupné na internete: <<https://www.metacritic.com/tv/chernobyl>>

Chernobyl. Oficiálna stránka seriálu na HBO. [Cit. 2023-28-06.] Dostupné na internete: <<https://www.hbo.com/chernobyl>>

Summary

The Chernobyl (2019) phenomenon and its reflection in user reviews of the Czecho-Slovak Film Database

The accident at the V. I. Lenin nuclear power plant in Chernobyl (26 April 1986) is considered one of the worst global environmental disasters. Because of this event, social, political, ethical and environmental attitudes towards nuclear energy were permanently changed. The consequences of Chernobyl are still being felt today. The continuing relevance and interest in the issue is also documented by media production. At the forefront is the 2019 5-part US-British co-production series Chernobyl. The miniseries by director J. Renck and screenwriter C. Mazin reconstructs the course of the nuclear accident and the subsequent attempts to solve it. The series was highly praised by critics and won several major awards. In the study I focused on the audience's reception of Chernobyl (2019) as recorded in user reviews on the Czecho-Slovak Film Database from 2019 to 2022. On the material of 183 user reviews, I identified seven categories through which not only the series but also the environmental event was evaluated. The categories examined were: 1) artistic aspects of the series; 2) language; 3) reflection of the historical period; 4) characterization of the Chernobyl accident; 5) comparison of the series within contemporary film/series production; 6) recommendations and perspectives for the use of the series in practice; and 7) overall user ratings. Based on a qualitative approach to the material, its analysis, comparison and interpretation in media, communication and extralingual context, the aim of the study was to present a comprehensive picture of the media-processed, topical environmental and political issues from the point of view of a specific group of recipients.

Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu VEGA 1/0662/22 Hodnotový potenciál kontextovej expresivity v onlinových novinách a časopisoch.